

4. Az ipari park, mint a regionális politika eszköze

Rechnitzer János

Az ipari parkok az elmúlt tíz év során fontos szerepet töltek be a gazdasági szerkezetváltásban, különösen az ipari szerkezetváltásban. Jelenleg a parkokban folyó ipari termelés – különösen az export-termelés – növekedése erőteljes dinamikát mutat, így az ipari parki „mozgalom” sikeresnek ítéhető. Viszont ez a dinamika csak akkor marad fenn, ha a parkok integrálódnak a térségek gazdaságába, azaz fejlesztésük összhangban áll a térség terület- és településfejlesztési koncepciójával.

Tanulmányunkban áttekintjük, hogy milyen gazdasági és társadalmi folyamatok váltották ki az ipari parkok létrehozását. Részletesen elemezzük az ipari parkok és a területfejlesztés kapcsolatát, valamint Sopron példáján keresztül bemutatjuk egy innovációs park lehetséges területfejlesztő hatását.

4.1. Átalakuló ipari funkciók

A klasszikus regionális politikában, amelynek alapelve, hogy a területi különbségek minél gyorsabban és látványosan mérséklődjenek, fontos szempont volt az iparfejlesztés, ezen belül **új ipari bázisok** telepítése. Ezek az ipari objektumok döntően önmagukban létesültek, az infrastrukturális rendszerek egy-egy üzemet foglaltak magukban, az iparfejlesztés lényegében elkülönült ipari területek kialakítását jelentette. A hetvenes években vált világossá, hogy a termelő üzemek egymás mellettisége externális gazdasági hatásokat eredményezhet, olyan gazdasági agglomerációs folyamatokat indíthat el, amelyek jelentősen hozzájárulnak a termelési költségek csökkentéséhez. Az üzemek egy meghatározott területen belül közösen tudtak **infrastrukturális rendszereket** hasznosítani, megoldhatóvá váltak a közlekedési kapcsolatok, bizonyos közös létesítmények (pl. raktárak, kiszolgáló egységek), de egyre több **szolgáltatás** is kapcsolódott az ipari területen belüli együttműködéshez (pl. őrzés-védelem, felügyelet, pénzügyi szolgáltatások, étterem, szociális, egészségügyi ellátás stb.).

Az **ipari területek** ugyanakkor jól elkülönültek a településtől, azok önálló településrészt képeztek, hiszen itt nem a lakó, hanem a termelő funkciók domináltak. Ugyan gyakran beépültek e településrészekbe lakóövezetek (pl. szolgálati lakások), ám azok egy-egy üzem dolgozóinak – vezetőinek – elhelyezését szolgálták. Egyre határozottabb ellentmondás volt megfigyelhető egy centrum ipari bázisának fejlesztése és a település további alapfunkcióinak, így a lakó, ellátó, szolgáltató, igazgatási szerepkörei között. A konfliktusokat csak fokozta, hogy az **ipari szerkezetváltás** a

hetvenes években megindult, aminek következtében bizonyos ipari területek leértékelődtek, funkciókat vesztek, ezáltal vagy felszabadultak a lakófunkciók, vagy új típusú hasznosítások jelentkeztek. Esetleg tartósan bezárásra kerültek, így rontották a településképet, vagy éppen a lokális ingatlanpiacot kedvezőtlenül befolyásolták.

A gazdasági szerkezetváltás másik sajátossága, hogy a fordista tömegtermelést a hetvenes-nyolcvanas évektől fokozatosan felváltja a **posztfordista vállalat-szervezés** és irányítás, illetve gazdálkodási rendszerek. A fordista nagyvállalat, mint koncentrált kapacitás, létszám és területhasznosítás mellett fokozatosan megjelennek a kis- és középvállalatok. A kisebb vállalati szervezetek egyrészt tömegesen jöttek elő, másrészt ezek nem kívánnak speciális, a termeléshez határozottan szakosodott infrastruktúrát, hanem jellegükben rendkívül változatosak, kiszolgálásukban, ellátásukban, üzemi működésükben számos egyediséget, sajátosságot kell figyelembe venni.

Mindemellett megváltozott a nagyvállalat infrastrukturális igénye is: a koncentrált termelés, az egyre szélesebb beszállítási kapcsolatok, a mérsékelt raktározási funkciók, a tömeges munkaerőmozgás, illetve az egyre fokozottabb környezetvédelmi előírások a korábbiaktól lényegesen eltérő üzemi terület kialakítását tették szükségessé. A következő szempont, hogy a városi terekből egyre több szolgáltató egység – a magas bérleti díjak és ingatlan árak, kedvezőtlen megközelíthetőség, tömeges fogyasztási igények kielégítése, környezet közeli munkahelyek létesítése okán – **kitelepül a városok szélére**, eddig még nem aktivizált térségekbe.

A nagyvállalati működési terek megváltozása, a kis- és középvállalkozások tömeges megjelenése, valamint a gazdasági szerkezet átalakulása és a fogyasztási igények újrendeződése együttesen hatott a **telephelyekkel szemben jelentkező igények radikális megváltozására**. Mindezt még fokozta, vagy pontosabban ösztönözte, hogy a területfejlesztés egyre tudatosabb elemévé vált a gazdaság- és a társadalomfejlesztésnek. A posztmodern gazdaságokban már nem csak egyedül az állam lesz a vezénylője és egyben a megvalósítója a fejlesztésnek, hanem újabb szereplők jelennek meg, így a települési és térségi kormányzatok, a profit-orientált, vagy éppen nonprofit szervezetek, intézmények együtt, vagy éppen külön-külön. Ennek az újszerű együttműködésnek és partnerségnek a következménye, hogy egyre nagyobb teret kapnak az alulról jövő kezdeményezések, azaz egy település, térség aktorainak fejlesztési igénye és annak megvalósítása. Mindehhez természetesen kapcsolódik a központi állam, vagy éppen az integrációs rendszereken keresztül maga az Európai Unió is, illetve fordítva, e transznacionális rendszerek fejlesztéspolitikai céljai találkoznak a lokális, vagy regionális megújítási igényekkel, s ennek az egymásra találásnak a következménye a gazdasági tevékenységek működési tereinek megújítása, átalakulása.

Az **átmeneti gazdaságokban**, azaz a kelet-közép-európai országokban a helyzet valamivel összetettebb. A gazdasági szerkezetváltás ebben a makrorégióban élesebben jelentkezik, azaz robbanásszerűen zajlik le, a térség egészét érinti, hatásai sokkal szerteágazóbbak, így nemcsak a foglalkozási szerkezetet befolyásolja jelentősen, hanem a fogyasztástól kezdve a település szerkezetén át egészen a helyi és központi intézményrendszer funkcióinak átalakulásáig tart. Egy radikális átrendeződésnek

vagyunk tehát tanúi Kelet-Közép-Európában, amiben a gazdaság működési tereinek megváltozása vékonyka szeletet képvisel. Állíthatjuk, hogy a nyugat-európai fejlődés számos elemének sikeres, illetve sikertelen adaptálása kezdődött meg, amire maguk az országok, s azokon belül az egyes térségek is másként és másként reagáltak.

A nagyobb termelési és munkakultúrával, szélesebb nemzetközi kapcsolatokkal és összetettebb ágazati kínálattal, valamint a dinamikus nyugat-európai központokhoz jobb elérhetőséggel rendelkező térségek már az átmenet első szakaszában sikeresen adaptálták a gazdaságfejlesztés új intézményeit. Míg ugyanezen adottságokkal nem rendelkező térségek, azaz egyveretű és egyben hagyományos termelési bázissal (amihez egyoldalú foglalkoztatási szerkezet is párosul), gyenge, vagy kimondottan hiányos nemzetközi gazdasági kapcsolatokkal, valamint rossz, nehézkes elérhetőség mellett nem voltak képesek befogadni s – hangsúlyozni kell – működtetni a helyi és regionális gazdaságfejlesztés eszközeit, vagy éppen a jelentkező állami fejlesztéspolitika nyújtotta adaptációs kínálatot.

Az alkalmazkodási mechanizmusok stimulálásában az **állami fejlesztéspolitika** szerepe meghatározó. Egyértelmű ma már – a rendszerváltozás idején és az átmenet első szakaszában ez még nem volt felismerhető –, hogy a fejlesztéspolitikában az állami feladatok nem keveredhetnek a lokális és regionális célkitűzésekkel, illetve ezek között egy folyamatos kapcsolatnak, egymásra utaltságnak kell lenni. Az állami fejlesztéspolitika súlypontjai között nemcsak az a cél, hogy minél gyorsabban kezelésre kerüljenek a területi válságok, hanem az is, hogy miként lehet a kedvező adottságú térségeket aktivizálni, az azokban rejlő fejlesztési és megújítási potenciálokat fokozni, s érvényre juttatni. Mindez egy kimondottan **differenciált fejlesztéspolitikát** kíván meg, amiben az országos elvárások mellett a határozott megosztottságnak is jelen kell lennie, éspedig a területi adottságok minél szélesebb érvényesítése, az azokból származó előnyök és lehetőségek érvényre juttatásával. Ez csak akkor oldható meg sikeresen, ha minél decentralizáltabb a fejlesztéspolitika, annak intézmény- és eszközrendszerei képesek befogadni a lokális és regionális akaratokat és szereplőket.

Az **ipari parkok intézménye** ennek a fejlesztéspolitikának az egyik eszköze, az egyik megjelenítési formája, így a továbbiakban arra keresünk választ, hogy miként tudott az állami szintről induló kezdeményezés a lokális és a regionális szinten meggyökeresedni, milyen irányokban képzelhető el a rendszer fejlesztése, s ehhez milyen megoldások szükségesek.

4.2. Az ipari park funkciói területi dimenzióban

Az ipari park fogalmával, annak kialakulása történetével, különféle fejlesztési szakaszaival az erre vonatkozó hazai szakirodalom bőségesen, sokoldalúan foglalkozott, feldolgozva a témát, eligazítást nyújtva az ismeretekben, azok elméleti és

kimondottan gyakorlati összefüggéseiben (Pálmai 1996, Kullmann 2000, Rakusz 2000).

Az ipari park fogalmánál azzal a meghatározással kell egyetértenünk, amely a hangsúlyt a gazdasági tevékenységek és azok kiszolgáló rendszereinek **területileg koncentrált** megjelenítésére helyezi, s egyben kiemeli, hogy mindezek működéséhez nemcsak az infrastruktúra, hanem a szolgáltatások vonatkozásában is magas szintű hozzájárulást képes biztosítani. Ezek a hozzájárulások egyben tartós gazdasági előnnyel járnak, mind az ipari parkba települt egységeknek, mind pedig az adott településnek, vagy annak vonzáskörzetének. A termelő tevékenységek mellett tehát az egyre sokszínűbb szolgáltatásoknak is helyet kell kapni ebben az intézményben, s egyben a rendszerben is, hiszen ennek hatására lehet elérni a megtakarításokat, a költségelőnyöket, ami aztán lehetőséget nyújt a vállalkozások versenyképességének növeléséhez.

Az ipari park fogalmának és funkcióinak egyre szélesebb értelmezése vezethet el ahhoz, hogy biztosítsuk az átjárhatóságot a különböző típusok között, megindítva ezzel a **minőségi fejlesztést**. Az egyes típusok, így a kereskedelmi park, a technológiai park, a tudományos park, az innovációs központ, a technológiai pólus, a technológia régió (körzet) mindegyike más és más funkciót jelenít meg, de alapvetően a hangsúly a gazdasági tevékenységek és az azokhoz szervesen kötődő szolgáltatások együttélésén van. Nem fokozatokat jelenítenek meg ezek a típusok, hanem más és más tevékenységek súlypontjait, jelenlétének többségét, amik aztán koncentrációjuk révén újabb és újabb további egységeket és funkciókat vonzanak, vagy éppen alakítanak ki. Egyértelmű, hogy a jelzett típusok közül néhány létrejöttéhez nem csupán az adott terület infrastrukturális felszereltsége, vagy alapvető gazdasági és üzleti szolgáltatási egységeinek jelenléte szükséges.

A **tudományos park**, a **technológiai park**, az **innovációs központ**, a **technológiai régió** esetében már a fogadó település, vagy régió más gazdaságon kívüli funkciói is szükségesek. Hiszen azok a parkok, ahol egy magas szintű technológiai rendszer folyamatos működése és annak permanens megújítása, vagy éppen a műszaki fejlesztés intézményeinek koncentrált jelenléte, esetleg piaci kapcsolatok új szegmenseinek hardver és szoftver bázisa folyamatosan jelen van és hat, azok nem lehetnek függetlenek a befogadó településtől, vagy régiótól. Egyértelmű, hogy csak ott szerveződhetnek erősen a szolgáltatásra és innovációra épülő parkok, ahol aktív és magas színvonalú a felsőoktatás, illetve a képzés intézményrendszere, s ezek képesek hatni, beépülni a gazdaságba, annak különféle szereplői által. A felsőoktatás mellett nélkülözhetetlen olyan szellemi erőforrás-koncentráció is, ami a megújítási elképzeléseket egyrészt folyamatosan „termeli”, másrészt viszont azok megvalósítását szolgálja, s végül mindezekhez megfelelő fogyasztási teret, életminőséget képes biztosítani.

Nem jöhet létre bárhol, bármelyik településen egy ipari parkból tudományos park, vagy magasabb szolgáltatásokat nyújtó egység, ha annak nincsenek meg a településen belüli élénkítő tényezői. Ezt a megállapítást a másik oldalról is érdemes átgondolni. Azokban a centrumokban, ahol nincsenek meg a feltételei a termelési

tényezők megújításának, azokban az ipari parkok csak **ipari telephelyek** maradnak, ott nem fognak megindulni a minőségi átalakulások, a speciális szolgáltató funkciók megjelenése, a szinergikus hatások rendszere. Mindez azt jelzi, hogy magát az ipari parkot nem lehet elválasztani, leszakítani a befogadó településtől, működése, fejlődése, jövője igenis nagyon szoros kapcsolatban, mondhatni azt, meghatározó viszonyban van a település adottságaival, annak fejlesztési irányai, a jelenlévő intézmények és a gazdasági-társadalmi, de a politikai döntéshozók elképzeléseivel is, jelenlegi és jövőbeli mozgásaikkal.

A hazai ipari parkoknál végzett felmérések egyértelműen bizonyítják, hogy nagyon **szoros a kapcsolat** az adott település fejlettsége, gazdasági potenciálja, a munkaerő képzettsége, vagy éppen elérhetősége és az adott ipari park sikere (betelepülés, foglalkoztatottak, termelés jellege, innovációs aktivitás stb.) között. A gazdasági szereplők döntéseikben egyre többször veszik figyelembe a települési, térségi összefüggéseket. Egyre gyakrabban számolnak azzal, hogy a működés feltételei között határozottan jelen vannak a lokális tényezők, így az iskolázottság, a munkaerő minősége, a képzési lehetőségek, a szolgáltatási kínálat elemei, a fogyasztás szélesedő dimenziói, vagy éppen a lokális szereplőkkel való kommunikáció, illetve az elérhetőség, de az életminőség tényezői sem mellékesek (pl. lakásállomány, környezet állapota, arculat, településmarketing stb.).

Ma, amikor egyre több, a szűkebb termelési tényezők vonatkozásában szinte azonos telephelyi kínálati pont található a világban és a globalizáció következtében a viszonylatok elérhetősége között is minimálisak a különbségek, akkor a döntéseknél akár tudatosan, akár a felszín alatt előbukkan a **település és térségi miliót** meghatározó elemek sorozata. Az ipari park tehát önmagában nem él meg, az mindig is szervesen épül, sőt jövője kimondottan függ a befogadó településtől, térségtől, attól a lokalitástól, ahová tartozik, amiből működési tereit nyeri. Nem átgondolt az a fejlesztéspolitika, amely egyrészt a sikert a parkok létrehozásával, azok számának, alapszolgáltatásai mennyiségi növelésével kívánja elérni. De az sem, amely az ipari park funkcióinak szélesítésénél – a minőségi fejlesztésnél – nem veszi figyelembe a lokális és térségi változókat, s nem azok függvényében határoz, vagy éppen ösztönzi a megújítás irányait.

Maga az ipari park létesítése egy **területfejlesztési tevékenységsorozat** elindítója lehet. A park létesítése gazdaságszervezési akció, amihez nemcsak a vertikális együttműködések szükségesek (település, megye, régió, ország), hanem a szereplők horizontális kapcsolatainak szervezése is (pl. önkormányzat, gazdasági szereplők, érdekképviselők, tulajdonosi körök stb.). A létesítés alapvetően **befektetés szervezés**, amely egyben ingatlan hasznosítás is, hiszen elő kell teremteni a tőkét a telekvásárlásra, az infrastruktúrák kialakítására. Ezzel együtt egy-egy **településrész fejlesztése** kezdődik meg, vagy éppen a fejlesztési súlypontok áthelyeződnek. Mindez hat a helyi ingatlanpiacra, de a terület felhasználással a fejlesztési irányokra, településrészek funkcióinak átrendeződésére is. Miközben megtörténik az ingatlanok kijelölése és azok előkészítése, már megkezdődik egy széleskörű marketing munka a

létesítmény hasznosítására, aminek szorosan kell kapcsolódnia a település és térség egésze megismertetéséhez, annak adottságainak kiajánlásához.

A park telepítésével együtt jár számos **szolgáltatás aktivizálódása**, vagy éppen megjelenése a településben, térségben, s ezek a szolgáltatások aztán maguk is működési tereket, szellemi erőforrásokat, lokális és regionális kapcsolatokat keresnek, így szinergiákat indíthatnak el, azaz a gazdasági és település környezetet élénkíthetik. A termék, anyag és munkaerő, valamint az információáramlás szervezése viszont **logisztikai feladatokat** követel meg, ami nemcsak a közlekedési kapcsolatok kiépítését, hanem a park és a település, illetve a térség kommunikációját éppen úgy tartalmazzák, mint a betelepült egységek érintkezését. A megjelenő vállalkozások igényekkel lépnek fel a telephely kialakításában, a gazdasági kapcsolatok szervezésében, vagy éppen a finanszírozási kérdésekben, nem beszélve a növekedésük ösztönzéséről, vagy éppen az innovációs szükségletek kielégítéséről. Nem feledkezhetünk meg a munkaerő képzéséről, oktatásáról, a szakmai ismeretek bővítéséről, ami a park révén szintén a településben jelentkezik. Említhetjük még a fogyasztási hatásokat is, hiszen nemcsak a települt üzemeknek, hanem a stabil jövedelmi szintet képviselő munkaerőnek is emelkedő kereslettel lehet számolni, ami aztán megjelenik a lokális szolgáltató egységeknél, azok működésében, gazdálkodásában.

Az ipari park sikere tehát a **település és térség adottságaitól** alapvetően függ, de mint az imént láttuk, az ipari park telepítése és működtetése számos területfejlesztési funkcióhoz kötődik, azokat motiválja, vagy éppen azok akciótereit szélesíti. Nem lehet az ipari parkokat önmagukban szemlélni, fejlesztésüknél nem szabad a térségi összefüggésektől és determinánsoktól elvonatkoztatni. Ugyanakkor maga a park, akár a létesítéssel, akár a működéssel már tartós területfejlesztési tényezővé válik, így hatásrendszereit szükséges érvényesíteni az adott település és térség jövőjének alakításánál. A kölcsönösség és az egymásra utaltság viszont sugallják, hogy ugyan lehetnek általános fejlesztési irányok az ipari parkra, azonban a sikeres működés valós záloga az **egyediségben**, a meglévő **helyi intézményi és lokális adottságok** kiértelmezésében és alkalmazásában rejlik.

4.3. Ipari parkok a magyar területfejlesztésben

Le kell szögeznünk kiinduló tételként, hogy a legújabb kori, már a piacgazdaság elvei alapján működő magyar területfejlesztésben az **ipari parkoknak fontos szerepe** volt. Nem lehet és szabad ezt a korszakot ezen intézményrendszer és területfejlesztési tényező nélkül szemlélni, az eredményekben határozottan érvényesülnek ennek a „mozgalomnak” a hatásai, s magának az ipari parkoknak megújítását, pontosabban fejlődési folyamatait a jelenlegi regionális politika nem képes kellően generálni. Ennek következtében a hazai területfejlesztési politika egy jelentős területi kihatású fejlesztési intézmény nyújtotta lehetőségeket még nem használta ki.

Alapos és igényes feldolgozás készült az ipari parkok hazai létrejöttéről, működési rendszerükről, a jogszabályi meghatározásokról (Laky 2000). A harmadik évez-

red elején, 2001-ben Magyarországon 146 egységből áll az ipari parkok flottája és behálózzák az egész országot. A regionális különbségek persze még mindig számottevőek, ám napjainkra minden gazdasági és térségi szerepkörrel is rendelkező centrum rendelkezik ipari park címmel bíró intézménnyel.

Hogy mennyire **megosztott ez az intézményrendszer**, azt több felmérés egyértelműen igazolta (Döry 2001; Rechnitzer–Döry–Csizmadia 2002; Csizmadia–Grosz 2002; Laky 2000), hiszen a parkok a fejlődési pálya minden szakaszát reprezentálják, illetve még a közel azonos szintet mutatók között is felismerhetők jelentős eltérések (pl. betelepülés szintje, ágazati szerkezet, szolgáltatások jelenléte, belső kapcsolatok jellege stb.).

A hazai regionális politikában az ipari parkok telepítésének támogatását nem a területfejlesztési politikáért felelős tárca ismerte fel, hanem a gazdaságfejlesztést közben tartó gazdasági tárca. A területfejlesztési törvény már megemlíti és értelmezi a fejlesztéspolitika egyik eszközét, az ipari parkot, így aztán 1996. novemberében elfogadásra kerül a fejlesztési program is. A korábbi spontán és nem egyértelműen szabályozott folyamatok helyére ezzel egy rendszerezett, átlátható, az országos és regionális, lokális érdekeket is összeegyeztetni szándékozó rendszer lép, amely ugyan nem jár automatikusan központi támogatással, de megindított bizonyos fejlesztési folyamatokat, forrásokat mobilizált, illetve lehetőséget nyújtott a gazdasági funkciók kiszélesítésére.

Önmagában jelentős innovációs hatásnak volt tekinthető maga az „Ipari Park” cím pályázat. Az első időszakban (1997-1998) inkább a hagyományos ipari, gazdasági központok jelennek meg a pályázók között, majd a következő két évben (1999-2000) már egy szélesebb településkör igényelte ennek az intézménynek a létrehozását. Valójában a parkok létesítésével a centrum településekben egy tudatos terület-és településfejlesztés indult meg. Kezdve a terület kijelöléstől (települési rendezési terv kidolgozása), a pályázat kidolgozásig, a szervezet meghatározásán és létrehozásán át, egészen az első betelepülők fogadásáig. A megindított akciók egy alaposabb, átgondoltabb települési, térségi elemzést és értékelést követeltek meg, de ösztönzőleg hatottak a telekárakra, a helyi vállalkozási környezetre, vagy éppen a lokális politikai érdekek artikulációjára.

Sajnálatos, hogy az első időszakban nem tudott a területi politika és annak kiformalódó intézményrendszere integrálódni ebbe a programba. A kilencvenes évek közepén nem voltak megyei területfejlesztési koncepciók, nem jött létre – csak nagyon lassan – a területfejlesztés intézményrendszere, a centrum települések (nagyközpontok, gazdasági potenciállal rendelkező városok) még nem ismerték fel, hogy érdemes és szükségzerű térségi szinten együttműködni, a kistérségi kezdeményezések dinamikája egy határozott fejlődési szakasz után megtorpant. Míg tehát a gazdaságfejlesztésért felelős tárca elkezdte az ipari park címek adományozását, s ezzel inkább településfejlesztési akciókat involvál, addig a területfejlesztési feladatért központilag felelős egység csak követi az eseményeket, annak nem lehet aktív részese, ugyan anyagi forrásokkal már hozzájárul a pályázathoz.

A **területi szintek**, így elsőként a megyék, majd 1999-től egyre határozottabban a régiók sem tudták érdekeiket érvényesíteni. Ennek oka az, hogy nem rendelkeztek területfejlesztési koncepcióval, forrásaik felhasználása megkötött volt. Az indulás keserveinek leküzdése után átrendeződik a színpad, új tárcához kerül a területfejlesztés (FVM), új hangsúlyok jelennek meg (vidékfejlesztés), új erőközpont alakul ki (régió) és megváltoznak a központi támogatás elvei (1998-2002 között a GM támogatási rendszer súlypontjai). S mindeközben újabb és újabb ipari park címmel rendelkező egységek keletkeznek, főleg helyi elképzelések – és a pályázatokban meghatározott elvek – alapján. Ugyan a megyei területfejlesztési tanácsoknak lehetősége volt, hogy véleményt mondjanak a címre pályázókról, ám ki az a felelős területi, vagy lokális politikus, aki valamilyen – akkor még nem tisztázott – célrendszer alapján egy-egy megyében elutasította volna a helyi pályázati kezdeményezéseket.

A magyar regionális politika tehát csak követni tudta az ipari park kialakításának folyamatát, azt nem volt képes formálni, csak befogadóként és nem kezdeményezőként lépett fel, s ennek is a következménye, hogy a **parkok területi integrációja** sem kezdődött el. Nagyon kevés értékelés, elemzés, vizsgálat látott napvilágot az ipari parkok területfejlesztési hatásairól, az értékelések szempontjai: mekkora a tőkeállomány, milyen volumenű befektetések történtek, mennyi a foglalkoztatottak száma, milyen a betelepülés szintje stb. Ezek a mutatók a mennyiségi értékelésre alkalmasak, döntően egy-egy politikai akció sikerének illusztrációjára képesek csupán, de nem a valós hatások számbavételére, nem az intézmények ténylegesen jelentkező területfejlesztési következményeinek kimutatására.

Az alapvető problémát abban látjuk, hogy a parkok telepítésénél, illetve a meglévők működési feltételeinek javításánál már a **tényleges területfejlesztési hatásokat** kellene számba venni, és ezek alapján kijelölni a támogatásokat, akár regionális, akár országos szinten. Korábban utaltunk arra, hogy maga az ipari park alapítása is milyen számottevő területfejlesztési hatásokat indíthat meg, ám azok nem esetiek, hanem tartósak, hosszú távon érvényesülők legyenek. Ebben például egyik fontos szempont, hogy a gazdasági egységek mennyire tartósan és szervesen képesek beépülni a lokális és térségi gazdaságba, milyen regionális együttműködések, gazdasági hatásokat váltanak ki. Ha ezek nem egyértelműen meghatározhatók, akkor csak költségelnyök miatt történik meg a betelepülés, ami nem lesz tartós, viszont élnek a kedvezményekkel, sőt rontják a park versenyesélyeit. Természetesen szükséges számos centrumban, hogy éppen a park révén oldódjon a lokális, térségi foglalkoztatási feszültség és történjen elmozdulás a gazdasági szerkezet átalakításában. A területfejlesztési hatás ebben az esetben a minél több betelepülő fogadása, a munkahelyek biztosítása, ám ezután már következhet a megkötés, a térségi integrációs folyamatok szervezése.

Összefoglalva tehát azt mondjuk, hogy nem az ipari parkok számának a növelése a továbbiakban a cél, hanem az intézményrendszer működési tereinek kiszélesítése, tudatos és célirányos beépítése a helyi és regionális fejlesztéspolitikába. Nem szerencsés, hogy egymáshoz közel (30-40 km távolságban) ipari parkok sorakozzanak, várva a befektetőket, ugyanazon térség erőforrásait kínálva, egymásnak konkurenci-

át, kedvezőtlen versenyhelyzetet teremtve. Ehelyett egy funkcióban megosztott, a helyi adottságokra alapvetően építő, ugyanakkor a térségi folyamatokat jól követő, egyben serkentő intézményi hálózat kialakítása kívánatos. Az olvasóban ennél a mondatnál megszólalhat az ellenkezés, jelezve, hogy a kutató üres, de szép álmokat kerget, hiszen ezek a lokális fejlesztések erősen át vannak itatva politikai dimenzióval. A lokális politikusok sikereket akarnak, ez legyen az ipari park, aztán a betelepülők, így munkahely, foglalkoztatás, majd pedig helyi adófizetők. Ez igaz, ám rövidtávú, ciklusgondolkodást rejt magában.

Olyan rendszereket kell kidolgozni, amelyekben jobban feloldódnak a lokális szintek, ezt pedig a regionális dimenzióban látjuk. A **regionális fejlesztési szintre** kell helyezni az ipari parkok jövőjét, s azokat be kell építeni a régió egészére vonatkozó területfejlesztési koncepcióba, és a programokkal azok megvalósítását szolgálni. Ha a regionális szint nagyobb teret kap, csökkennek a lokális ambíciók, a döntési pontok közelebb kerülnek a szereplőkhöz, megtörténhet a különféle akcióterek összekapcsolása, azok közötti differenciált feladat megosztás, s a források kedvezőbb felhasználása. Persze a regionális szint sem csodaszer, itt is megjelennek a különféle érdekek, például a nagycentrumok erős befolyása, különféle érdekkörök hatása, politikai árnyalatok stb. Ám még ennek ellenére is jobban képes befogni a szereplőket, megosztani az érdekeket, figyelembe venni az adottságokat, bemutatni a tényleges fejlesztési hatásokat.

4.4. Esettanulmány egy ipari, majd innovációs park területfejlesztő hatásairól (Sopron példáján)

Sopron lassan fogalom lesz Magyarországon, hiszen az ország legnyugatibb fekvésű városaként a gyorsabb modernizációt testesíti meg, ahol piacorientált mentalitás és dinamikus gazdasági milió együtt él a megújításra képes polgári értékekkel. A hazai városhierarchiában Sopron az elmúlt évtizedekhez képest előrelépett, s elérte a megyeszékhelyek szintjét, azaz egy széleskörű funkció rendszert tömörít, amihez a város gazdasági bázisa fokozatosan felzárkózott, miközben az ottani népesség jövedelmi szintje látványosan emelkedett. Sopron potenciális innovációs központ, hiszen a külföldi tőke aktivitása számottevő a városban, a népesség képzettsége magas, a vállalkozási hajlandóság a helyi és a betelepülő népesség meghatározó motivációja, s az infrastrukturális ellátottság mindehhez kedvező feltételeket teremt. A kedvező folyamatok miatt Sopron kiváló példát mutat arra, hogyan lehet az ipari park egy település fejlődésének tartós támasza.

4.4.1. A város

A város régiójának a népesség száma alapvetően nem változott, viszont magában a városban kismértékben csökkent a lakosság (4.1. táblázat). Erőteljes azonban az agglomerálódási folyamat, különösen a szűkebb, a városhoz közvetlenül kapcsolódó

településekben, míg a tágabb településkörben is kisebb mértékben, de emelkedett a lakónépesség.

A gazdaság bázisát jelentő **vállalkozások száma** az elmúlt nyolc évet vizsgálva 3,1-szeresére nőtt, ezen belül megtízszereződtek a jogi személyiségű vállalkozások, míg a jogi személyiséggel nem rendelkezők négyszeresre nőttek. A kedvező földrajzi helyzet, a folyamatosan jelenlévő bevásárló turizmus miatt a városban és térségében az **üzleti forgalom** a fentebb említett időszakban 3,7-szeresére emelkedett, s ezzel a megyén belüli részesedése is nőtt a városnak (1997-ben 13,6%). A gazdasági bázis **exportját** a dinamizmus jellemezte, hiszen a vállalkozások árbevételéből nemcsak az export aránya ugrott meg, hanem annak volumene is ötszörösére nőtt. (A város és régiója a megyei export 6,5%-át adja.) A város és térsége gazdaságában a **külföldi tőke** szerepe meghatározó, a befektetések meghaladják a magas megyei átlagot (130 USD fő/év, a megyében ez 110 USD fő/év átlagot ért el, de az összes befektetés a jegyzett tőke alapján 14,1%-át jelenti a megyének). A külföldi befektetések a feldolgozóipart célozzák meg, de az utóbbi időben (1997-től) a szolgáltató szektor is kedvelt célpont.

4.1. táblázat Néhány demográfiai adat Sopron és térségéről (1995)

Megnevezés	Népesség (fő)	Lakónépesség változása (1990 = 100)	Vándorlási különbözet (1000 lakosra)	Épített lakások (1000 lakosra)
Sopron	53.762	97,5	8,4	2,8
Belső gyűrű	9.097	110,9	15,5	6,6
Külső gyűrű	17.627	101,6	0,5	3,9
Település együttes összesen	80.486	99,8	7,7	3,5
Megye összesen	425.823	99,8	3,0	2,4
Soproni régió részesedése (%)	18,9%	100,0%	256,6%	145,8%

Forrás: Győr-Moson-Sopron Megyei Statisztikai Évkönyv, 1995.

A város **gazdasági struktúrája** mind az aktív belföldi, mind az egyre nagyobb befektetési kedvet mutató külföldi tőke hatására, a következők szerint alakult:

- a mezőgazdaság folyamatosan veszít gazdasági súlyából, de a borászat és a szőlészet kezd magára találni (jelenleg 15 ha szőlő termőterület, 10 év alatt a felére csökkent, de közel 40 pincészet vállalkozásszerűen foglalkozik borászattal),
- a feldolgozóipar (vas- és fémipar, fa- és asztalosipar) részaránya jelentősen csökkent, majd az utóbbi két esztendőben stabilizálódott (1600-1800 fő foglalkoztatottal, a forgalom 8 Mrd Ft-ra tehető),
- az építőipar részesedése hullámzott, az építőipari konjunktúra és dekonjunktúra gyors változását követi,

- a kereskedelem a kezdeti térnyerés után visszaesett – a vásárlóerő korlátozott volta határt szabott az üzleti forgalom növekedésének –, a hálózat viszont dinamikusán bővült, az ellátás színvonala magas,
- az idegenforgalom gyorsan fejlődik és térnyerése érzékelhető nagyságrendű, a szállodai kapacitás 7000 ágyra tehető, a kihasználás 40-50%-os, a tartózkodási idő meghaladja az országos átlagot (belföldi 3,7, külföldi 1,9, szociális turizmus 9 éjszaka),
- ugyancsak gyorsan növekszik a szállítás és a közlekedés részaránya, a vasút jelentős foglalkoztató, de gazdasági hatása is számottevő, a jövőben a város logisztikai funkciói bővülnek,
- a szolgáltatásokon belül az ingatlanügyletek, a számítástechnikához és a gazdasági tevékenységeket segítő szolgáltatások, illetve a személyi és egészségügyi szolgáltatások bővülnek dinamikusán, míg a többi tevékenységben a teljesítmények aránya változatlan.

A gazdasági átstrukturálódás jelei abban is lemérhetők, hogy Sopronban és térségében a **munkanélküliek** aránya ugyan alacsony (4,5%), de az előző esztendőkhöz képest nem csökkent, hanem – ellentétben a megyei tendenciákkal – valamelyest növekedett. Magas a munkanélkülieken belül a városban a pályakezdő fiatalok, azon belül a férfiak aránya, igencsak mérsékelt a munkahely kínálat, kevés az üres állás-hely. A foglalkoztatáspolitikai eszközök közül a képzést igényelték a legtöbben, viszont kedvezőtlen a vállalkozóvá váláshoz nyújtott dotációk aránya és a megyében a legalacsonyabb a foglalkoztatást bővítő – az új munkahely alapítást segítő – támogatások keretszáma, sőt az igénybevevők köre is. Mindez jelzi, hogy a gazdaság fejlesztésének forrásai döntően nem a városon belülről, hanem kívülről érkeznek, s a helyi források csak kiegészítői, de nem meghatározói lehetnek a gazdasági bázis megújításának.

A városi gazdaság növekedése a **lakosság jövedelmi helyzetében** szintén kimutatható, így 1995-ben a több mint 26 ezer adófizető 10.3 milliárd Ft adóköteles jövedelmet állított elő, s 2,3 milliárd Ft adót fizetett be az államkasszába. Az adóköteles jövedelem növekedésének üteme meghaladta a vizsgált településcsoport átlagát, sőt az egy főre jutó adó mértéke is emelkedett közel 10 ezer Ft-tal (1994-ben 32.684 Ft, 1995-ben 42.206 Ft).

A város gazdaságának egyik éltető eleme a **bevásárló turizmus**, illetve az, hogy a népesség számottevő része napi ingázóként – legális vagy illegális – munkavállaló a szomszédos Ausztriában. A kimutatható és statisztikailag mérhető jövedelmi mutatókat tehát orientáló jellegűnek kell tekinteni, vélhetően jóval kedvezőbb a lakosság anyagi helyzete. Ezt jelzik a magas ingatlanárak, a megye más városaitól eltérő napi fogyasztási cikkek árai, de a tartós fogyasztást szolgáló termékek áraiban – ugyan kisebb mértékben –, szintén eltérések vannak. A városban a közszolgáltatások díja valamivel magasabb, mint a megyeszékhelyek átlaga, mindezek alapján Sopronban a megélhetési költségek összességében magasak, átlagban 20-25%-kal „drágább” az élet, mint más központokban.

A várospolitikai él a **helyi adók** kínálta bevételi lehetőségekkel. A kommunális adó 2000 Ft/fő/év, az idegenforgalmi adó 300 Ft/fő/vendégéjszaka, a helyi iparüzési adó az árbevétel 1,2%-át jelenti. A helyi adóbevétel folyamatosan növekszik, 1994-ben 204 millió Ft-ot, majd 1995-ben 301 millió Ft-ot jelentett az önkormányzat költségvetésében, azonban ennek mértéke a költségvetésben még mindig alacsony.

Az **idegenforgalom** következik a város műemléki és környezeti értékeiből, de a határátkelők közelségéből is. Hiszen Sopront közúton évente 3,2-3,3 millió belépő és 3,0-3,1 millió kilépő érintette, ebből a magyar belépő és kilépő 1,4-1,5 millió főt tesz ki, ezek a számok évente 8-10% között növekszenek. A járműforgalom sem volt jelentéktelen, hiszen 3,0-3,1 millió egység érinti a várost közúton évente.

Sopronban a **banki és pénzügyi szolgáltatások** sokoldalúak, hiszen a helyi gazdaság, és az idegenforgalom által gerjesztett igények kielégítése bőséges kínálatot motivált. A város szerepkörei egy nagyobb térség ellátására alkalmasak, így Sopron fokozatosan visszanyeri szervező funkcióit Észak-Burgenlandban, de hatása, kiszáradása dél felé egészen Szombathelyig tart, míg keleten Kapuvárnál húzhatjuk meg Győr-Moson-Sopron megye két nagyvárosa vonzáskörzetének határát.

Elkészült Sopron hosszú távú **településfejlesztési koncepciója**, ebben a korábbi szerepkörök megerősítése mellett a gazdasági bázis bővítését, a Béccsel való sokoldalú kapcsolatrendszer, az idegenforgalmi adottságok kiszélesítését tartják a tervezők fontosnak, miközben a város hazai és nemzetközi összeköttetései alakítását is megcélazzák. Sopron intenzív együttműködést alakított ki a szomszédos Eisenstadttal és Wienerneustadttal, ez a formálódó település-együttes, mint **potenciális eurégió** is funkcionálhat a jövőben.

A fejlesztéseknél nem elhanyagolható annak regisztrálása sem, hogy a város lakossága határozott **polgártudattal** rendelkezik, képes és alkalmas az újdonságok gyors befogadására és alkalmazására, a nyelvismeret (német) szintje magas, a képzettségi szint úgyszintén.

Sopron regionális szerepkörei a kilencvenes évek végére bővülnek. Az első regionális funkció a 2000-ben felálló **Nyugat-magyarországi Egyetem**, amely közel 3500 hallgatót foglal magába és Mosonmagyaróváron, valamint Győrben is tart fenn egy-egy karral. Az egyetem profilja bővült, hiszen a hagyományos erdészeti és faipari képzés mellett ma már közgazdász és művészeti képzést is folytat, s a jövőben éppen az egyesülés folytán, tanár és agrárképzés is integrálódik a több karral és több városban működő egyetemen belül.

Regionális funkciónak tekinthető, hogy 1997-től a városban működik, az akkor vidéken elsőnek tekinthető **PHARE Iroda**, amely hívatott volt a PHARE CBC program magyarországi bonyolítására. Az iroda bázisán, annak jól képzett munkatársaira épülve jött létre 1999-ben a Nyugat-dunántúli Regionális Fejlesztési Tanács Ügynöksége a városban, ami már egy jövődöbéli régió fejlesztésének szervezéséért lesz felelős tevékenykedni.

A regionális szerepkörök között kell említeni a Győr-Sopron-Ebenfurti Vasút Rt. igazgatóságát, hiszen e regionális vasúttársaság jelentős szerepet játszik az osztrák-magyar határkapcsolatok infrastrukturális rendszereinek alakításában, azok jövődöbéli

fejlesztésében. Hasonlóan, regionális szerepkörökkel rendelkezik a Soproni Kórház is, hiszen annak több osztályán folyó magas szintű szakellátás nemcsak a városra, annak szűkebb térségére terjed ki, hanem a tágabb régióra is, ami alatt értjük a határon átnyúló vonzást is.

Sopron a hazai településhálózatban és térszerkezetben korábban – a nyolcvanas évek elejéig – periférikus helyzetű volt, azonban éppen a nyugati határ fokozatos megnyitásával, majd a rendszerváltás utáni kitérülésével ez a pozíció megszűnt, sőt egyre több szálon fűződik fel a város Bécshez, miközben – ugyan lassabban – formálja regionális szerepköreit. A bécsi kötődések számai nemcsak bővülnek, hanem megerősödnek, miközben számos funkcióban – éppen a határ menti helyzetből fakadó komparatív előnyök következtében – a város Észak-Burgenland **paraközpontjává** válik. E szerepkörök ma még a szolgáltatásban, a kereskedelemben, vagy bizonyos közösségi szolgáltatásokban (egészségügy) jelennek meg, de a jövőben köreik tágulhatnak, új elemekkel gyarapodhatnak.

4.4.2. A park arcuata

A tervezett **innovációs park** profiljának kialakítását tehát egyrészt a helyi adottságokban, másrészt pedig a földrajzi helyzetben és ennek következtében a más működési, megélhetési költségekben kell keresni.

A helyi adottságokat vázlatosan megkíséreltük feltérképezni. Az **egyetem** a meghatározó bázisa az innovációs központnak. Ugyan a Sopronban működő, a városhoz erősen kapcsolódó egyetemi oktatás, kutatás erőteljesen szakmaspecifikus, azaz az országban, de mondhatjuk Közép-Európában is egyedülálló. Az erdészeti és a faipari képzés, illetve kutatás infrastrukturális rendszerei kiépültek az egyetemen, ezek működnek, nem valószínű, hogy nagyobb gazdasági és vállalkozói környezetben képesek megjelenni. A fő profilok közül az erdészeti nem, vagy nehezen kerülhet piaci környezetbe, annak hagyományos intézményrendszerei kiépültek, nem köthetők egy földrajzi ponthoz, illetve jelenleg még nem alakultak ki azok a vállalkozási körök, amik érdekelték lennének helyben, az egyetem mellett a gyorsabb hasznosítását véghezvinni.

A másik fő profil a **faipar** már piacképesebb. Ennek a szakágazatnak helyi, regionális bázisa többemű, a fa, mint természetes anyag felértékelődik, így a hasznosításnak számos iránya elképzelhető. Az innovációs park profiljában tehát a faipar, a fafeldolgozás és ezzel együtt további természetes anyagok hasznosításának, termelésének, piacra vezetésének fejlesztési tevékenysége kedvező lehetőséget kínálhat. Minden olyan tevékenység kapcsolódhat ehhez az irányhoz, amely a természetes anyagokat használja, azok feldolgozásának technológiáját kívánja megvalósítani, s ezzel egy új életmód, életminőség feltételeinek kialakítását szolgálja. A tevékenységek széles skálája megjelenhet ebben a tevékenységkörben, lehet itt a formatervezés, a kis és nagysorozatú gyártás technológiai tervezésén kezdve, a különféle természetes anyagok alkalmazásán (termelés) és hasznosításán (komplex kínálat)

keresztül egészen azok piacra vezetésének segítése, bemutatása, vagy éppen az ezek termeléséhez, fejlesztéséhez szükséges információk nyújtása, illetve szakmai, fogyasztói kommunikációs fórumok biztosítása.

Az innovációs parkot nem úgy kell elképzelnünk, hogy az egy, vagy több épület, kvázi üzemcsarnok, ahol számos kisebb egység található. Fordítva: az innovációs park egy szakma, vagy több egymással érintkező szakma **kommunikációs tere**. Ebben a térben működő szereplők egymástól szereznek információkat, a folyamatos érintkezések révén hatnak egymásra, illetve a környezetükre (egyetem, termelőhelyek, fogyasztói bázisok). Ugyanakkor vállalkozások is, amelyek működését a piaci tényezők alakítják, tagjai (tulajdonosok, foglalkoztatottak) jövedelmet kívánnak termelni, piaci helyzetüket erősíteni akarják, azaz sikeresek szeretnének lenni. Az innovációs park menedzsmentjének feladata, hogy olyan miliót formáljon ki, illetve tartson fenn és alakítson, amely növeli az innovációs aktivitást, fokozza a megújítást, s azok hatásai minden szinten (kutatás, fejlesztés, termelés, értékesítés, szolgáltatások) érvényesüljenek.

Innováció-orientált kommunikációs térnek kell tehát tekinteni a jól működő parkot. Ezt a feladatot a menedzsmentnek kell megoldani, azzal, hogy állandó és folyamatos aktivitásokat (tanácskozások, bemutatók, információs bázisok, termelői és beszállítói anketók stb.) kezdeményez az adott szakmákban, ami egyben a központban folyó tevékenységek megismertetése (piacra segítés, marketing), de olyan értékes információval (fejlesztés, új termékek, technológiák) való ellátása is, amelyek a folyamatos megújítást elősegítik.

A következő profil, amihez adottságokat kínálhat a város szellemi és intézményi bázisa, az a **környezettudomány**, az ehhez kapcsolódó környezetgazdálkodási ipari és szolgáltató tevékenységek. Az egyetem több tanszéke ehhez az irányhoz nyújthat értékes háttérrel, egyben szellemi erőforrást, hasznosítási ötleteket, technológiai ismereteket, de a közelben található Fertő-Hanság Nemzeti Park is fontos intézménye lehet ennek a fejlesztési iránynak.

A környezetgazdálkodás nagyon széles profil, lehet ebben a hulladékhasznosítás, a bioenergia termelés, a környezetbarát építési módok és technológiák, de lehet a természetvédelmi- és ismereti eszközök gyártása, vagy azok oktatására, terjesztésére vonatkozó szolgáltatásainak fejlesztése. Vonatkozhat az egészséges és természetes életmódra, vagy a természethez erősen kötődő szabadidő eltöltésre. A példákat és lehetséges tevékenységeket azért soroltuk fel, hogy jelezzük: az innovációs központ funkciói ebben a profilban, széles sávban mozoghatnak, de csak azokban a tartományokban lehetnek az alapítás fázisában már eredményesek, amelyeknek vannak szakmai kötődései a városhoz, annak térségéhez.

Az innovációs központtal a város még határozottabban beépülhet a **bécsi agglomerációba**, jobban érvényesülhetnek Bécs szellemi, gazdasági vonzáskörzetének hatásai. Lényegében egy sajátos szerepkörrel rendelkező alközpont lehet. Az Európai Unió csatlakozás után megindulhat éppen az innovációs központhoz kötődő tevékenységek, intézmények, vállalkozások kitelepülése, egy más, sokkal összetet-

tebb kapcsolati és kommunikációs rendszer megteremtése, ami újabb adalékot nyújthat a Bécs-Pozsony-Győr-Sopron városszövetség formálásához.

Ennek a modellnek elengedhetetlen feltétele, hogy az innovációs központ ne csak egy épület, ne csak egy létesítmény legyen, amely irodát, vagy műhelyt, üzemi helyet kínál a jelentkezőknek. Szóltunk arról, hogy magának az intézménynek színes kínálati palettája legyen, de nem feledkezhetünk meg a letelepedésről és lakófunkciókról. Tartós tendenciának kell tekinteni, hogy Sopron az egyik legdrágább városa lesz és marad az országnak. A lakásárak és a megélhetési költségek meghaladják a nagyvárosi átlagot, a város szellemi és üzleti bázisa nem biztos, hogy kompenzálja ezeket a költségtöbbleteket, különösen nem a fiatal innovatív vállalkozásoknál, ahol még a működés indítása is jelentős terhet jelent. Nem biztos tehát, hogy a parkba tömegesen jelentkeznek vállalkozások, mondván érdekes a program, de „drága a város”. (Ugyanezzel a problémával lehet az egyetemnél is számolni, jelentős pótlólagos terhet jelent a letelepedni szándékozó oktatóknak a város, így az ingázók száma az új szakterületeken számottevő, ami nem erősíti a képzést, hanem csökkenti az egyetem városi hatásait, de részben fékezi a kutatás-fejlesztést is.)

Az innovációs parkhoz tehát célszerű már az indulás fázisában **lakótelepet** kapcsolni, így a koncepcióban nem központról, hanem parkról lenne érdemes beszélni. A park mind funkcióiban, mind építészeti megoldásában gazdagabb, szélesebb mozgáspályát biztosítana. A kommunikációs térnek, mint a folyamatos megújítást biztosító miliónek a kellékei ebben a komplexebb rendszerben határozottabban állnának rendelkezésre, s ezzel együtt a hatásrendszerek is összetettebben jelentkeznek.

Vitathatatlan, hogy egy több dimenzióban érvényesülő területhasználatot kíván meg a park szemléletű koncepció, egyben a szereplői kör bővítését, a szervezeti és a működési modell mélyítését hordozza magában. Ám a hatás garantáltabb, részben időben, részben pedig az érvényesülési terekben. Alapvető hibánk, hogy gondolkodásunk leragad az egyszerű modellek alkalmazásánál, mondván nincsenek források, örüljünk, hogy ezt az „alap” szintet meg tudjuk oldani. Ezek a gyors eredményt ösztönző koncepciók a létesítményben gondolkodnak, egy központ, mint épület létrehozásában, nem látják és nem értik a szükségszerű hatásokat, a lehetséges igényeket nem összesítik, a különféle szereplők együttműködésében nem gondolkodnak.

Fel kell tenni a kérdést, miért vonzó Sopron az innovatív vállalkozásoknak, mit képes nyújtani számukra, milyen többlet vonzerővel rendelkezik más központokhoz képest? Nos, ezeket a kérdéseket igyekeztünk megválaszolni. Hiszen Sopron fekvése, gazdag városi miliője, nemzetközi szinten is elismert egyeteme, arra épülő kutatás-fejlesztési bázisa és szellemi erőforrásai bősége, s megújítás ösztönző miliője kínálja, sőt követeli az innovációs park létesítését.

Felhasznált irodalom

- Csizmadia Z. – Grosz A. 2002: Szervezeti központú hálózatok: Az ipari parkok térségi-intézményi kapcsolatrendszerének és együttműködési aktivitásának szerkezeti jellemzői. *Tér és Társadalom*, 2, 58-80.o.
- Grosz A. 2001: Az ipari parkokban működő vállalkozások innovációs tevékenysége. In Mezei C. (szerk.) *Pécsi Tudományegyetem Közgazdaság-tudományi Kara Regionális Politika és Gazdaságtan Doktori Iskola Évkönyv 2001*. Pécsi Tudományegyetem Közgazdaság-tudományi Kara, Pécs. 213-232. o.
- GM 2001: *Az ipari parkok tíz éves fejlesztési programja*. Széchenyi Terv. Gazdasági Minisztérium, Budapest.
- Kullmann Á. 2000: A magyarországi ipari parkok fejlődési pályái. *Tér és Társadalom*. 2-3, 63-72. o.
- Laky I. – Kullman Á. – Hegyi G. 2000: *Az ipari park fejlesztés tapasztalatai, lehetőségei*. Ipari Park Partnerségi Program (IPPP). Terra Stúdió Kft., Budapest.
- Laky I. és tsai 2000: *Az ipari parkok adatainak elemzése. Az ipari parkok csoportosítása*. Ipari Park Partnerségi Program (IPPP), Terra Stúdió Kft., Budapest.
- MISZ 2001: *Az ipari parkok innovációs szolgáltatásait segítő intézmény- és informatikai hálózat rendszerének kidolgozása*. Magyar Innovációs Szövetség, Budapest.
- Pálmai Z. 1996: A PARK – mint a regionális fejlesztés bevált eszköze. *Ipargazdaság*, 7-8, 31-40. o.
- Rakusz L. 2000: *Ipari Parkok 1994-2000*. Ipari Parkok Egyesülete, Budapest.
- Rakusz L. 2001: 2001 – az ipari parkok éve (lehet). *Ipari Szemle*, 1, 5-7. o.
- Rechnitzer J. – Dóry T. – Csizmadia Z. 2002: Az ipari parkok innovációs szolgáltatásait segítő intézmény és informatika rendszerek jellemzői. *Területi Statisztika*, 4, 342-359.o.